

מדריך כלכלי להתנהלות נכונה למשפחה

הקדמה • חיסכון לכל ילד • חשבון בנק • כרטיס אשראי • דירוג אשראי • מעון של התמ"ת • הנחה בארנונה • תשלום ביטוח לאומי • ביטוח בריאות ממשלתי • ביטוח בריאות פרטי • ביטוח רכב • טסט לרכב • זכויות האישה היולדת • פנסיה וקרן השתלמות • מענק עבודה • חיסכון כספי • הלוואות • הלוואה לצריכה ולהשקעה • השקעה בנדל"ן • משכנתא • סוגי ריבית • השקעה בשוק ההון • טיפים לצריכה נכונה.

רבנו יונה (שערי תשובה ג, ע) כותב:

"לא תוכל להתעלם (דברים כב, ג) - הוזהרנו בזה שלא להתרשל מהצלת ממון חברנו בין מטלטלים בין קרקעות... אף כי הוזהרנו להשתדל בהצלת חברנו ולשית עצות לעזרתם בעת צרתם... אם יש לך כח להציל בעצה או בהשתדלות".

וכן הוא בספר החינוך (מצוה רלב):

"לא להכשיל בני ישראל לתת להם עצה רעה, אבל ניישר אותם כשישאלו עצה, במה שנאמין שהוא ישר ועצה טובה, שנאמר (ויקרא י"ט, י"ד) ולפני עור לא תתן מכשול... שורש המצוה ידוע, כי תיקון העולם ויישובו הוא להדריך בני אדם ולתת להם בכל מעשיהם עצה טובה".

מן הראוי היה להביא קורס של ארגון יעוץ כלכלי, שמתעסק כל יומו בדברים אלה, ומתמצא בכל הפרטים והדיוקים. אבל מאחר ומורכב לארגן דבר כזה, אשנס מותניי ואנסה למלא את החסר.

לא אוכל להקדים ולומר שאני לא כלכלן (למדתי באו"פ כלכלה וסוציולוגיה), אך זה לא המקצוע שלי, לא עברתי הכשרה בנושא, ואני לא משקיע את כל יומי באתר 'כל זכות'.

מאידך משיחות עם חברים, נראה שרבים אינם מודעים, ולו לדברים בסיסיים בהתנהלות כלכלית נכונה מול רשויות המדינה, גופים גדולים, חיסכון והשקעה. על כן בעצה עם כמה מנכבדי הקהילה, עלה שאנסה לכתוב מעין מדריך כלכלי לתועלת הציבור.

הקדמה

מהו כסף וכיצד שומרים על הערך שלו?

כסף הוא אמצעי איתו אנחנו משתמשים כדי לקנות דברים ולשלם על שירותים. פעם, אנשים היו מחליפים ביניהם סחורות. לדוג' חקלאי שגידל חיטה היה מחליף אותה עם נפח שייצר כלים. כיום יש לנו שטרות, מטבעות וכרטיסי אשראי - המאפשרים לנו לקנות מה שאנחנו צריכים בצורה נוחה.

אבל, לכסף יש גם בעיה, עם הזמן הוא מאבד מערכו, בעבר יכולנו לקנות כיכר לחם ב - 5 ש, כיום מחירו - 7 ש, ובעתיד מחירו יכול להגיע ל - 10 ש.

תהליך זה נקרא '**אינפלציה**', והוא קורה בגלל שמחירים של סחורות ושירותים עולים רוב הזמן. המשמעות היא: שאם נשמור את הכסף שלנו סתם כך מתחת למרצפות בבית או שהכסף 'ישכב' בחשבון בנק ללא רווח שהוא עושה, נוכל לקנות איתו פחות בעתיד.

איך שומרים על ערך הכסף?

כדי שהכסף שלנו לא יאבד מערכו, אנחנו יכולים להשקיע אותו, כלומר להשתמש בו כדי לקנות דברים שעם הזמן יעלו בערכם. לדוגמא:

- **השקעה בנכס שמניב כסף** – אם יש לך 1,000 ₪ ואתה קונה איתו מכונה שמייצרת מיץ, תוכל למכור מיץ ולהרוויח בכל יום. כך הכסף שלך 'עובד' בשבילך ולא נשאר ללא שינוי.
- **קניית דירה והשכרתה** – אם יש לך אפשרות לקנות דירה ולהשכיר אותה, השכירות שתקבל בכל חודש היא דרך לגרום לכסף שלך לגדול, במקום להישאר ללא תועלת.
- **השקעה בעסק שמרוויח כסף** – לדוג', אם תקנה חלק קטן מחברה (מניה), כאשר החברה תרוויח, גם אתה תרוויח ביחס לחלק שהשקעת בחברה.

העיקרון הוא פשוט: במקום שהכסף ישב ולא ישתנה, אנחנו משתמשים בו כדי לרכוש משהו שיגדיל את הערך שלו לאורך זמן. במדריך הזה נלמד איך להתנהל מול רשויות המדינה, וגופים גדולים, נראה את החשיבות של חיסכון והשקעה, ונלמד איך להימנע מהחלטות שגויות שעלולות לגרום לנו להפסיד כסף.

נקודה חשובה

כשרוצים לתת להשקיע כסף, אפשר לבחור בין שתי דרכים: **דרך בטוחה עם רווח קטן או דרך מסוכנת יותר עם סיכוי לרווח גדול.**

כאשר שומרים את הכסף בבנק, מחד הוא מוגן ולא יכול להפסיד, מאידך הוא גם כמעט ולא גדל. אם משקיעים אותו בעסקים או ברכישת דברים שערכם יכול לעלות, אפשר להרוויח יותר, אבל יש גם סיכון להפסיד (שבאמצעות ניהול סיכונים ניתן לצמצם אותו).

הכלל הפשוט הוא: **למי שצריך את הכסף בקרוב – עדיף לבחור בדרך הבטוחה. אבל אם מדובר בחיסכון לטווח הרחוק, אפשר לקחת יותר סיכון כי יש זמן להשקעה להתאושש ולהרוויח יותר.** לכן, כשחוסכים לטווח ארוך, כמו פנסיה או חיסכון לילדים, כדאי לבחור בהשקעה מסוכנת יותר, שתוכל להניב רווח גבוה יותר, וכמעט תמיד תהיה משתלמת יותר.

חיסכון לכל ילד

איך להבטיח לילד חיסכון לעתיד – בצורה פשוטה ונוחה?

בשנת 2017, המדינה השיקה תוכנית שנקראת **"חיסכון לכל ילד"**, שמטרתה לעזור לכל ילד לחסוך כסף לגיל 18. איך זה עובד? המדינה מפקידה 57 ₪ בכל חודש עבור כל ילד, בלי שההורים צריכים לעשות כלום. בנוסף, ההורים יכולים לבחור להוסיף עוד 57 ₪ בכל חודש מתוך קצבת הילדים שלהם – וזה מומלץ מאוד, כי בסוף זה יצטבר לסכום משמעותי.

קצבת ילדים – סכום כסף שהמדינה נותנת להורים לפי מספר הילדים, עד גיל 18.

חיסכון דרך הבנק – הבנקים מציעים שתפקיד אצלם כסף והם יתנו לך יותר, בלי שום סיכון. ובדרך כלל גם לא יביאו סכום גדול (כ-4%).

קופת גמל – קופת חיסכון המנוהלת ע"י חברה. החברה משקיעה את הכספים ונותנת בחזרה את הרווחים. בדרך כלל יש יותר סיכון בקופות כאלה. אך הרווחים בהם יותר גדולים. (יכול להגיע ל-20% בשנה)

מס רווחי הון – על כל רווח שאדם מכניס מהשקעה במוצרים פיננסיים הוא צריך לשלם 25% מס. כך שפטור ממס בסכום כזה יכול להגיע לחיסכון גדול.

שתי אפשרויות להשקעת הכסף:

1. **חיסכון בבנק** – הכסף שמור בבטחה, אבל כמעט ולא גדל עם הזמן.
2. **השקעה בקופת גמל** – הכסף מושקע ויכול לגדול עם השנים. יש מסלולים עם רמות סיכון שונות – חלקם בטוחים יותר, אבל מניבים תשואה נמוכה, ואחרים מסוכנים יותר, אך יכולים להניב רווחים גדולים בטווח הארוך.

כיוון שמדובר בחיסכון ארוך טווח, מומלץ לבחור במסלול עם סיכון גבוה יותר, **מאחר ולאורך 18 שנים זה עשוי להצטבר לסכום הרבה יותר גדול.**

לדוגמה, בשנת 2024, קופת הגמל של 'אנליסט' מסלול סיכון מוגבר, הניבה תשואה של 23.33% בשנה אחת ו-80.33% בחמש השנים האחרונות, מה שהוביל להגדלת החיסכון בצורה משמעותית.

איך בוחרים או משנים מסלול?

ההורים יכולים לבחור ולהחליף את מסלול ההשקעה דרך אתר הביטוח הלאומי בעזרת פרטי הכניסה של האמא. אם כבר בחרתם קופת גמל, אפשר לעבור לקופה אחרת מתי שרוצים וכמה פעמים שרוצים דרך האתר של החברה אליה רוצים לעבור.

למה זה משתלם?

- ✓ הכסף גדל עם הזמן ולא נשחק בגלל עליית מחירים.
- ✓ אין מס על הרווחים – כלומר, כל הכסף שהצטבר נשאר של הילד.
- ✓ המדינה מוסיפה מענקים נוספים במהלך השנים, מה שמגדיל את החיסכון עוד יותר.

בממוצע בגיל 21, לחוסכים בסיכון מוגבר, עתיד להיות בערך 60,000 ₪.

לכן, כדאי מאוד להוסיף את 57 ₪ הנוספים בכל חודש – זה אולי נשמע מעט עכשיו, אבל עד גיל 18 זה יכול להפוך להון משמעותי שיעזור לילד בעתיד. מעבר לסכום זה מפקידה המדינה כמה מאות נוספים מידי חודש כקצבת ילדים לחשבון הבנק של ההורים.

חשבון בנק

כחלק מהחזקת חשבון בנק ישנן עמלות שהבנק גובה מהלקוחות, כגון עמלת החזקת חשבון, הפקדת צ'ק, משיכת מזומן, הדפסת צ'קים ועוד (יכול להגיע לעשרות שקלים בחודש).

למורים ושאר עובדי מדינה ניתן לקבל חשבון ללא עמלות ברוב הבנקים. למי שלא עונה על קריטריון זה, כדאי לפנות לבנק ולבקש חשבון ללא עמלות, לעיתים איום בעזיבה נותן שנה חינם וחוזר חלילה. כיום ניתן לקבל בבנק דיסקונט חשבון חינם ללא עמלות עד גיל 25. בבנק [פאג'י](#) יש חשבון לתלמידי ישיבה ואברכים בחינם עד גיל 35.

חשוב לדעת שסטודנטים זכאים לחשבון ללא עמלות לכל שנות התואר, וכן חיילים/שירות לאומי לאורך השירות.

כרטיס אשראי

כרטיס אשראי נושא דמי עמלה חודשיים באזור 15 ש"ח ממוצע. ישנם שני סוגים של כרטיסי אשראי. **אשראי בנקאי** – כרטיס שהבנק מנפיק לך, לרוב הוא ללא עמלות, חשוב לוודא זאת מול הבנק, ואם לא לבקש, אין סיבה שלא תקבלו. אם הם מסרבים, כדאי לבטל אותו. **אשראי חוץ בנקאי** – כרטיס ששייך לחברת אשראי (ישראלכרט, מקס, כאל וכו'). ישנם מועדונים רבים, שרובם נותנים לפחות שנה ראשונה חינם ללא עמלות, בסוף שנה ניתן כמובן לבקש עוד שנה ללא עמלות, וכמעט תמיד מסכימים, אם לא ניתן לבטל ולהזמין כרטיס אחר. לעובדי מדינה ישנם כרטיסי אשראי ייעודיים עם הנחות (חבר, תמורה, אשמורת, טוב וכו'). לכל סופרמרקט יש כרטיס אשראי משלו, מי שרוב קניותיו בסופר מסויים, מומלץ לעשות את כרטיס האשראי של המועדון הרלוונטי, כדי לקבל את ההנחות הייעודיות שלו. סטודנטים זכאים לאשראי ללא עמלות לכל שנות התואר, וכן חיילים/שירות לאומי לאורך השירות. ישנם גם כרטיסי אשראי חוץ בנקאיים ללא דמי כרטיס לכל החיים - [כאן](#), [אחד נוסף ועוד אחד](#).

דירוג אשראי

במדינה קיים 'חוק נתוני אשראי', לפיו נאספים על כל אדם נתוני הצריכה שלו, ויש לכך השלכה על יכולת קבלת הלוואות.

כאשר אדם מבקש הלוואה או משכנתא, הגוף שנותן את ההלוואה בודק את מצבו הפיננסי של המבקש וכן את דירוג האשראי שלו. המצב הפיננסי נקבע לפי נכסים וחשכונות שיש לאדם. דירוג האשראי מורכב מנתוני צריכה שהבנקים וחברות האשראי מעבירות על האדם. נתונים אלה נשמרים במאגר נתונים של בנק ישראל, ומתורגמים לציון מספרי.

כלומר מי שנכנס למינוס, חזרו לו צ'קים, מסגרת האשראי שלו לא גבוהה, דירוג האשראי שלו יהיה נמוך, והוא ישלם ריבית גבוהה על ההלוואות שהוא ירצה לקחת. מה שיתורגם בעת הוצאת משכנתא לעשרות אלפי שקלים הבדל.

לכן מומלץ לכל אדם לדאוג שדירוג האשראי שלו לא יפגע, להיזהר שצ'קים לא יחזרו, ושמסגרת האשראי תהיה גדולה. ניתן לבקש מהבנק או חברת האשראי להגדיל מסגרת, הם מסכימים מיד. אין צורך להשתמש במסגרת, אלא רק שהיא תהיה קיימת. לקיחת הלוואה (בסכום נמוך ביחס למצב הפיננסי) והחזר שלה במועדים הנכונים, לא רק שלא פוגעת בדירוג, היא אף [מעלה](#) אותו.

ניתן לבדוק דירוג אשראי באתר של '[קפטן קרדיט](#)', שם רואים את דירוג האשראי ואין ניתן לשפר אותו. בשירות אישי ממשלתי ניתן גם לקבל 'דו"ח נתוני אשראי'¹.

---

¹ בעבר כאשר רצינו לקבל הלוואה מבנקים, חברות אשראי וחברות ביטוח, לא יכולנו להציג מידע מלא על מצבנו הכלכלי. אילו הלוואות לקחנו בעבר, האם החזרנו אותן בזמן, האם חזר לנו צ'ק ועוד. בשל כך, הגוף היחיד שבאמת ידע מה המצב שלנו היה הבנק שלנו. שאר הגופים שמעניקים הלוואות נאלצו להמר על הסיכוי שנעמוד בהחזרי ההלוואה. במצב הזה כלל הלווים, לרבות האמינים ובעלי יכולת החזר הגבוהה, שילמו, לעתים, ריבית גבוהה יחסית כ'תוספת סיכון' לגורם המלווה, שהיה צריך לקחת שולי בטחון נוספים מפני הסיכון של הלוואות שלא יוחזרו.

מעון של התמ"ת

עד גיל 3, חוק חינוך חינם אינו חל. לכן, קיימות מסגרות פרטיות ומאורגנות של מעון. כחלק מעידוד יציאת הורים לעבודה, ולא להישאר בבית עם הילד, משרד התמ"ת משתתף בתקצוב הילד במעון.

מחיר מלא לילד במעון מפוקח של התמ"ת עומד על מעל 4000 שקל לחודש (כפול 11 חודשים), מחיר מסובסד הוא באזור 1000 לחודש. הנחה זו מצריכה תנאי מקדים ששני ההורים יעבדו בלפחות חצי משרה, וכן מבחן הכנסה (עד הכנסה של 2330 ש"ח לנפש זכאים להנחה מרבית).

חוק חינוך חינם – חוק הקובע שכל ילד מגיל 3, זכאי לחינוך ציבורי חינם. זאת למעט תוספות כמו חוגים, ותוספת לימודים.

סיוע של התמ"ת – המטרה היתה לעודד יציאה לעבודה של ההורים, לכן תנאי מקדים לקבלת הזכאות היא שההורים יעבדו בלפחות סך מסויים.

מס ארנונה – הוא מס שמשלמים לרשות המקומית (מועצה או עיר) עבור שירותים שמקבלים, כמו פינוי זבל, תאורת רחוב, ועוד. מי ששוכר דירה שאינה מוכרת (יחידת דיור ביישוב) מאחר והדירה לא תקנית, הוא פטור מתשלום מס זה.

תנאי הסף לקבלת דרגה הוא הכנסה חודשית ממוצעת בסכום של 3,159 ש"ח לפחות לכל הורה בנפרד, בשלושת החודשים האחרונים.

סטודנט/שירות לאומי/חייל/אברך/מובטל (שרשום בלשכת התעסוקה), נחשבים כמו עבודה.

הנחה בארנונה

כל רשות מקומית (עיר או יישוב) גובה מס ארנונה לפי גודל הבית בו מתגוררים. לתשלום זה מתווסף הוצאות ביוב ודמי שמירה ביישובים. ניתן לקבל הנחה בארנונה לפי מבחן הכנסה עד סך 80% מגובה התשלום.

כלומר, זוג צעיר שהאשה סטודנטית או עובדת מעט, והבעל אברך. זכאים לקבל 80% הנחה בארנונה. הנחה זו ניתן לקבל עד סוף חודש מאי מידי

שנה. לאחר תאריך זה, התשלום יעלה בריבית, וההנחה אם תאושר תחושב מכאן ואילך, ולא גם על חודשי העבר.

תשלום ביטוח לאומי

מידי חודש המדינה גובה תשלום ביטוח לאומי החל מגיל 18. עד גיל 21 המדינה לא מחייבת לשלם, שמה מתגייס לצבא. לאחר גיל זה, צריך להתחיל לשלם כבר מגיל 18, ללא ריבית.

התשלום לבחור ישיבה/אברך/סטודנט הוא 163 ש"ח. תשלום זה כולל בתוכו גם מס בריאות. כל עבודה (שעה בחודש), מזכה בפטור מתשלום ביטוח לאומי, למעט אחוז מועט שהמעסיק משלם.

ביטוחי בריאות ממשלתי

כל אזרח חייב לבטח את עצמו באחת מארבע קופות החולים (כללית, מכבי, מאוחדת ולאומית). הילדים לרוב נרשמים תחת האמא, כך שאם האמא רשומה תחת הוריה, הם משלמים גם על הנכדים. הילד מרגע הלידה נרשם אוטומטית תחת אמו, אם רוצים להעביר אותו קופה עושים זאת דרך אתר הביטוח הלאומי.

לכל קופה יש שלוש מסגרות של ביטוח (בסיסי, מוגבר ומקיף). **הביטוח הבסיסי בחינם ללא תשלום.** מסגרת הביטוח המוגברת והמקיפה, עולה כמה עשרות לחודש תלוי גיל וקופה. יש

מאגר נתוני האשראי שואף, בין השאר, לתקן את העיוות הזה. הוא יאפשר לכל נותן אשראי לבחון את ההתנהלות הכלכלית שלנו בעבר. כך נוכל להתמקח עם כל הגופים המעניקים הלוואות ולקבל את ההצעה הטובה ביותר.

שממליצים לבחור את התוכנית המקיפה (פלטינום, שלי, שיא וזהב), בגלל שחס וחלילה אם יש בעיה, בביטוח המשלים המקיף תוכלו לקבל החזר כספי גבוה.² אישה יולדת תמיד כדאי את המקיף, מאפשר סל לידה מורחב וטיפולים במחיר זול. חשוב לדעת שמילד רביעי והלאה אין תשלום על הביטוח המשלים דרך קופת החולים.

טיפ נוסף, ישנה תקרת תשלום מקסימום ברבעון, ככה שאם תכניסו יותר ביקורים אצל רופאים מקצועיים, טיפולים מיוחדים, טיפולי שיניים לילדים בתוך רבעון אחד, תשלמו פחות. טיפ זה גורם לקופות לתת לכם תורים במרווחים גדולים כדי שתשלמו כל רבעון מחדש.

ביטוח בריאות פרטי

ניתן לעשות ביטוח בריאות פרטי דרך חברת ביטוח (הראל, כלל, הפניקס, מגדל וכו'). לרוב זה עלות כלכלית גבוהה, שיוצרת כפל ביטוחי עם הביטוח של הקופה. אלא אם כן יש הסכם זול דרך מקום העבודה.

מאיזך, ביטוח שיניים פרטי, מומלץ לעשות, העלות עד תחילת שנות העשרים היא 30 ₪ בערך לחודש, ואז היא עולה ל - 80 ₪ בערך לחודש. ביטוח זה מאפשר את רוב טיפולי השיניים ללא עלות ואף ללא השתתפות עצמית.

[אתר](#) להשוואת ביטוחי בריאות.

ביטוח רכב

לפי החוק כל רכב חייב ביטוח חובה לרכב. תעריף הביטוח עשוי להשתנות מנהג אחד לשני, בהתאם למספר קריטריונים: גיל הנהג, ותק רישיון הנהיגה, תביעות גוף ו/או תביעות ביטוח רכב קודמות, שלילות רישיון, היסטוריית תאונות, הימצאותן של מערכות בטיחות מתקדמות ברכב, סוג הרכב, נפח המנוע של הרכב המבוטח, כמות כריות האוויר ברכב ועוד.

למי שאין עבר ביטוחי נקי 3 שנים אחורה, עדיף להוסיף שותף בעלות ברכב הורה/אח/חבר שיש לו עבר ביטוח נקי, מדובר על אלפי שקלים חיסכון בביטוח רכב.

ברכבים זולים (עד 20,000 ₪) אפשר לוותר על ביטוח מקיף, ולבטח רק חובה וצד ג', כשאתה ח"ו נכנס ברכב אחר. ברכבים יקרים יותר מומלץ גם ביטוח מקיף, כדאי להשוות מחירים בין שלוש חברות, יש חברות שסוג רכב מסויים זול בהם ובחברות אחרות הוא יקר. לעובדי מדינה יש לרוב הנחות נוספות, לבדוק דרך מקום העבודה.

חשוב לדעת שלרוב הרכבים ניתן להתקין מערכת בטיחות (מובילאיי או מובון טופ) בעלות של 1700 ₪ בערך, ולקבל 1500 ₪ החזר באגרת הטסט השנתית, בפריסה ל 3 שנים. בנוסף מערכת זו מוזילה את ביטוח הרכב השנתי. ככה שלמעשה מקבלים את המערכת ללא עלות, ואף מרוויחים עליה, לבד מהגנת הבטיחות.

[אתר](#) להשוואת ביטוח חובה לרכב.

---

² אני מסתפק האם לא עדיף לוותר על מסגרת ביטוח מוגברת ומקיפה של הקופה, ובמקום זאת לעשות ביטוח בריאות פרטי, שמקיף יותר, בזמינות גבוהה יותר, ושירות ברמה טובה יותר – כל זה במחיר יחסית דומה. ועוד חזון למועד.

טסט לרכב

ביטוח החובה חל רק ברכב שיש לו טסט (רישוי שנתי) בתוקף. מידי שנה יש לעבור טסט שבדק את כשירות הרכב, ולשלם את האגרה השנתית (רוב הרכבים 1156 ₪), ניתן לעשות טסט החל מ3 חודשים לפני שהוא פג תוקף. רכב מעל 15 שנה על הכביש צריך אישור שהבלמים תקינים ממוסך מורשה, ורכב מעל 20 שנה על הכביש, נצרך לעבור טסט פעמיים בשנה, אך משלם את האגרה פעם אחת בלבד. רכב חדש, פטור מעשיית הטסט בשלוש השנים הראשונות, אך כן צריך לשלם את האגרה.

הטסט עצמו עולה 100 ₪ אותם משלמים במבחן הטסט. ניתן לשלם את האגרה בדואר, או באינטרנט.

זכויות האישה היולדת

כל אישה יולדת זכאית ללידה ואשפוז לאחריה בכל בית חולים ללא עלות (ביטוח לאומי משלם לביה"ח על הלידה 13,500 ₪). ביטוח לאומי מעביר אוטומטית לאחר הלידה מענק לידה (לילד ראשון – 2054 ₪, לילד שני – 924 ₪, לילד שלישי ואילך – 616 ₪).

האישה גם זכאית לחופשת לידה על חשבון ביטוח לאומי (ניתן להתחלק עם הבעל חצי חצי – אם הוא מרוויח והאישה לא, זה משתלם). אישה שעבדה לפחות 10 חודשים מתוך 14 החודשים שקדמו ללידה, או 15 חודשים מתוך 22 החודשים שקדמו ללידה, זכאית לדמי לידה במשך 15 שבועות, ועוד 11 שבועות ללא שכר אך בלי יכולת לפטר אותה מעבודתה.

אישה שעבדה 6 חודשים מתוך 14 החודשים שקדמו ללידה זכאית לדמי לידה במשך 8 שבועות ועוד 7 שבועות ללא שכר אך בלי יכולת לפטר אותה מעבודתה.

כדי לקבל את הכסף עבור חופשת לידה, צריכה האישה למלא כמה טפסים באתר הביטוח הלאומי, למי שעובדת מדינה, או בחברות גדולות, מקום העבודה כבר מגיש עבורה אוטומטית את הטפסים לאחר הלידה. סכום מענק הלידה נקבע עפ"י המשכורות בשלושת החודשים שקדמו ללידה.³

חשוב לדעת שניתן להקדים את היציאה לחופשת לידה כבר מתחילת השליש האחרון של ההריון. בנוסף המעסיק מחויב להפריש לעובד בזמן חופשת הלידה הפרשות פנסיוניות, ולצבור לו ימי מחלה וחופשה.

פנסיה וקרן השתלמות

מטרת הפנסיה היא להבטיח לאדם העובד שהגיע לגיל פרישה (62 לנשים, 67 לגברים) המשך זרם ההכנסות שיחליף את מקור ההכנסה הכלכלי שנפסק עקב הפרישה משוק העבודה. גובה הפנסיה קשור לרמת ההכנסה המבוטחת של העובד, בתקופת עבודתו שבה היה מבוטח בפנסיה.

שיעור הפרשות הוא 18.5% מהשכר, מתוכם 6% על חשבון העובד והיתר (12.5%) על חשבון המעסיק (6.5% הפרשות מעסיק לרכיב תגמולים ו-6% הפרשות מעסיק לרכיב פיצויים).

³ או לפי ששת החודשים ללידה, ביטוח לאומי אמור לבחור את הגבוה מביניהם, אך חשוב לעקוב.

העובד צריך לבחור ולעדכן את המעסיק באיזה חברת ביטוח הוא רוצה שישקיעו עבורו את הכסף, יש לשים לב מה גובה דמי הניהול מההפקדה ומהצבירה, ולבחור בנמוך ביותר (לעובדי מדינה יש תעריף מוזל). למי שצעיר (מתחת גיל 55) מומלץ לשים את הכסף בקופה מנייתית.

עקרונית ניתן למשוך מוקדם יותר את הכסף, לפני גיל פרישה בתשלום מס של 35% - לכן לא מומלץ. את רכיב הפיצויים (6%) ניתן לפדות בעת פטורים, אך גם לא מומלץ כדי לשמור את הכסף לשנות הזקנה.

חשוב לדעת שכל עצמאי יכול להפקיד לעצמו חיסכון לקרן השתלמות שפטור ממס (בעת משיכה לאחר 6 שנים), עד סך הפקדה של 20,520 ₪ לשנה.

מענק עבודה

מענק עבודה (מס הכנסה שלילי) הינו תוספת הכנסה לבעלי הכנסות נמוכות. המענק בא לעודד יציאה לעבודה למרות שירוויחו סכום נמוך (מתחת 7910 ₪) לנשוי עם ילדים. מדובר על אלפי שקלים שרשות המיסים משלמת. כדי להגיש את המענק פותחים בקשה באתר רשות המיסים.

חיסכון כספי

כדי לממן הוצאות מיוחדות ולשמור כסף לעת צורך, מומלץ שכל אחד יחסוך מידי חודש. בכל חיסכון כספי (בפיקדון בבנק, או בשוק ההון) ניתן להרוויח לא רק אחוזים על הקרן, אלא גם אחוזים על הריבית השנתית שמתווספת לקרן. כלומר מרוויחים ריבית על הריבית (זה נכון בהלוואות ובחיסכון).

המשמעות היא כדברי אלברט איינשטיין: "ריבית דריבית היא הפלא השמיני בתבל. מי שמבין זאת, מרוויח, מי שלא - משלם". כדי להבין תוך כמה שנים נכפיל את הכסף יש לחלק את המספר 72 בתשואה השנתית = למספר השנים שזה ייקח.

לדוג' בהשקעה התחלתית של 20,000 ₪, בתשואה שנתית ממוצעת של 7% (מה שה S&P500 עושה בממוצע) לאחר 18 שנה יהיה 65,908 ₪.

מחשבון ריבית דריבית - [כאן](#).

הלוואות

לעיתים אנו נזקקים להלוואה. חשוב לדעת שההלוואות היקרות ביותר הן כניסה למינוס מחוץ למסגרת מאושרת (יותר גבוה מהשוק האפור, יכול להגיע ל20% ריבית שנתית).

הלוואה בנקאית רגילה יכולה להגיע גם לאחוזים גבוהים (פרים + 2/3/4). דרך חברות האשראי ניתן להשיג הלוואות אפילו בפרים +1 (מה זה פריים? ראה בהמשך: 'סוגי הריבית').

ההלוואה הטובה ביותר היא דרך חברת ההשקעה בה יש לכם קופת גמל להשקעה, פוליסת חיסכון או קרן השתלמות. חברת ההשקעה מביאה הלוואה עד 80% מסך ההשקעה שלכם אצלה בפרים מינוס חצי (אם המסלול מנייתי רוב החברות מגבילות ל50% מסך ההלוואה למעט חברת אלטשולר שחם שמאפשרת גם במסלול מנייתי 80%, במסלול כללי ניתן לקחת 80% בכל החברות).

בנוסף חשוב לדעת שיש קרן הלוואות ללא ריבית וללא ערבים תמורת תשלום דרך האשראי, כיום הם נותנים 12,000 ₪ ב- 8 תשלומים – **קרן הוכשטיין** (פתוחים בימי שני אחה"צ קינג ג'ורג' 31 ירושלים). בנוסף יש גמ"חים קטנים וגדולים בכל מקום שנותנים הלוואות.

הלוואה לצריכה ולהשקעה

כשמדברים על הלוואות, ניתן לחלק עקרונית את הלוואות לשני סוגים:

1. הלוואה לצריכה
2. הלוואה להשקעה

הלוואה לצריכה - היא מצב בו ההוצאות השוטפות שלנו גדולות יותר מאשר ההכנסות שלנו, במצב זה יש להתייחס להלוואה כפיתרון רע, אנו לווים כעת כסף, אך עוד נצטרך להחזיר אותו (לרוב עם תשלום ריבית שמתווספת לקרן). על הלוואה זו אנו מתפללים בברכת המזון שלא נצטרך להגיע למצב שנזדקק להלוואה כזו.

הלוואה להשקעה - היא מצב בו אני משתף אדם אחר בהשקעה כלכלית או עסק שיש לי, הוא מלווה לי כסף, ממנו אני מרוויח תוספת הכנסה, ובמקביל צריך לתת למלווה חלק מהרווחים, לכן אם יש לי נכסים, ואני יכול לעמוד בהתחייבות, זו הלוואה טובה, ממנה הלווה רק מרוויח. כלומר, חוב רע הוא הלוואה לצריכה, ממנה צריך לברוח (אולי אפילו איסור הלכתי להגיע אליו). חוב טוב הוא הלוואה להשקעה, מבורך ומומלץ.

השקעה בנדל"ן

מחירי הנדל"ן בישראל מהגבוהים ביותר בעולם. זה נובע מגידול אוכלוסין שרק צומח ועולה (לעומת הפריז בעולם שירד), קשיים בירוקרטיים באישורי הבניה, ומחירי קרקע יקרים.

בכל מקרה, אין סיבה לחשוש ש'בועת' הנדל"ן תתפוצץ. ניתן לראות בשנים האחרונות שלוש טלטלות שוק גדולות, ושוק הנדל"ן רק עלה ולא ירד, ובטח לא קרס. הקורונה, עליית הריבית ואירועי שמחת תורה לא הפילו את שוק הנדל"ן כך שניתן בהחלט לומר שהשוק יציב ולא צריך לחשוש.

היתרון הגדול להשקעה בנדל"ן היא 'מינוף' (קבלת הלוואה והשקעה של) הכסף באמצעות משכנתא.

חשוב לזכור שיש גם כמה חסרונות להשקעת נדל"ן:

תשלום מס רכישה (למעט דירה ראשונה) בסך 8% משווי הדירה; תשלום למתווך על מציאת הדירה, 2% + מע"מ משווי הדירה; בנוסף 0.5% + מע"מ משווי הדירה לעו"ד; הבנק ממנו לוקחים משכנתא מכריח לקחת ביטוח חיים, בערך אלף ₪ לשנה; יש גם ביטוח מבנה עוד 1200 ₪ לשנה בערך; עבור מציאת שוכר, נהוג לשלם חודש שכירות למתווך; בעיות שיכולות להיות בדירה: חשמל, רטיבות, אינסטלציה ותיקונים יכולים להגיע לעוד סך לא מבוטל בשנה. כל החסרונות הללו לא קיימות בהשקעה בשוק ההון.

משכנתא

כאשר קונים דירה ראשונה ניתן לקבל משכנתא עד לסך 75% מערך הנכס. כלומר, ניתן לקנות בית במליון ש, כאשר יש לקונה 250,000 ש בלבד, באמצעות הלוואה מהבנק. את החזר המשכנתא ניתן לפרוס ל - 30 שנה.

משכנתא ניתן לקחת רק אם בני הזוג עובדים ומכניסים משכורת סדורה, ההחזר החודשי של המשכנתא מוגבל ל-38% מההכנסה הפנויה למשק בית.

ניתן לקחת משכנתא גם ללא יועץ, יש בזה קצת בירוקרטיה, אך לא תמיד היועץ משכנתא יעיל יותר מידי. בתיקים פשוטים, למי שיש קצת מוטיבציה, ניתן להגיע לתוצאה מעולה גם ללא יועץ, צריך לבנות תמהיל (הרכב הלוואה) ולגשת לבנקים לקבל הצעות מחיר, ולעשות 'מכרז' בין הבנקים.

מי שכן רוצה לקחת יועץ משכנתא (כשיש בעיה בהכנסות, בעיה בשווי הבית, או שצריך את הכסף בדחיפות, במצב כזה מומלץ לקחת יועץ משכנתא שיעשה עבורכם את ההליך). חשוב לדעת

מסלול זכאות - המדינה נותנת הטבה לרוכשי דירה ראשונה, מגורים ביישוב זכאי, או נכות. לקבל חלק מהלוואת המשכנתא, בריבית נמוכה יותר, וכן פירעון בכל זמן ללא קנס.

קרן שווה - לוח הסילוקין (החזר הריבית + הקרן לאורך תקופת הלוואה) מורכב מהחזר קבוע לקרן, והחזר ריבית שיוזד לאורך התקופה, כך החזר פוחת עם הזמן.

שפיצר - לוח הסילוקין קבוע לאורך תקופת הלוואה.

מסלול פיתוי - הוא מסלול בריבית גבוהה, מה שמאפשר מרווח ריבית נמוך יותר במסלולים האחרים. מאחר הבנק מצידו רואה את מכלול התיק והמרווחים שבו.

קל"צ - ריבית קבועה לא צמודה, כלומר אין שינוי בסך הריבית לאורך השנים. לפי החוק, חובה שלפחות שליש מסך המשכנתא יהיה במסלול זה, כדי להפחית סיכון לאי החזרת הלוואה.

מחזור משכנתא - כל אדם שנטל משכנתא, רשאי להחליף משכנתא קיימת במשכנתא חדשה. בפועל מדובר בהחזר מלוא סכום המשכנתא, מכספי משכנתא חדשה שתילקח. ניתן לקחת את המשכנתא החדשה מאותו הבנק ממנו לקחת את המשכנתא הקיימת (מחזור פנימי) מבנק אחר. המחזור כרוך בעמלות פריעה נמוכות, וקנסות גבוהים, למעט בנקודות יציאה.

שעלות יועץ משכנתא היא בין 6,000 - 10,000 ש. חשוב לתפעל את היועץ ולוודא איתו שהוא ניגש לפחות לארבעה בנקים (פועלים ודיסקונט ביניהם) ולא עושה לעצמו חיים קלים, הוא מבחינתו מעדיף תוצאה סבירה עבורכם בכמה שפחות טרחה מצידו, בעוד אתם שואפים להגיע לתוצאה כמה שיותר טובה.

כמה טיפים בלקיחת משכנתא:

- למי שלא מרוויח, ניתן לרשום 1% ומעלה בעת קניית הבית על אחד ההורים, ואז ההורה יכול להצטרף כלווה בלקיחת המשכנתא.
- למי שמגיע לו מסלול זכאות, לשלב את המסלול רק לאחר שמיציתם את 'המשא ומתן' מול הבנק.
- בסוג החזר הלוואה, ב'קרן שווה' משלמים פחות מאשר החזר מסוג 'שפיצר', מה שמסביר למה הבנקים מביאים ברירת מחדל מסלול 'שפיצר'.
- ניתן להוציא מפורום 'משכנתאמן', 'הסולידית' וקבוצות משכנתא בפייסבוק דוגמאות להצעות בהווה, איתן ניתן לאתגר את הבנק והיועץ, ולתת כיוון לרמת הריביות הקיימת כיום.
- אפשר לשלב מסלול 'פיתוי', כדי להוריד ריבית במסלולים האחרים, ואת המסלול הזה לפרוע בנקודת היציאה.
- לרוב, הבנק בו יש לכם חשבון, יסכים לשפר או לפחות להשוות כל הצעה, כדי שלא תעזבו אותו לבנק אחר.
- כל מסלול ניתן לפירעון מוקדם ללא קנס בנקודות יציאה שנקבעה בעת לקיחת המשכנתא, לשים לב מתי קובעים אותן (אלה נקודות עדכון לגובה הריבית). למעט מסלול

הקל"צ בו אם הריבית יורדת תהיה קנס ואין נקודות יציאה (לכן מומלץ שמסלול זה יהיה כמה שיותר קצר ושאר המסלולים ארוכים).

- משכנתא אינה 'חתונה קתולית' ניתן ומומלץ למחזר את המשכנתא. ניתן לעשות מחזור פנימי דרך הבנק בו נלקחה ההלוואה, או לפנות לבנק אחר. מידי שנתיים מומלץ לבדוק את כדאיות המחזור.
- ברוב הבנקים ניתן לבקש גם הטבת הלוואה של כמה עשרות אלפי שקלים ללא ריבית, מעבר לגובה המשכנתא.

סוגי ריבית

הריבית שגובים עבור הלוואות נמדדת לפי 'עוגן' מסויים אליו מצמידים את הריבית, ולפי 'מרווח' שמתווסף. כאשר עוגן הריבית גבוה, המרווח יהיה נמוך.

העוגן נמדד על ידי גורם חיצוני והריבית נקבעת ומשתנה בהתאם לו. מעבר לריבית העוגן מוסיפים או מורידים שיעור קבוע (מרווח) של ריבית בהתאם לתנאים שנקבעו במשא ומתן בין המלווה ללווה.

העוגן השכיח ביותר לריבית הוא **ריבית הפריים**, התלויה בריבית בה יכולים הבנקים ללוות כסף מבנק ישראל. אולם קיימים גם עוגנים אחרים, כמו תשואת אגרות החוב של הבנקים, עלות האשראי הבין-בנקאי למטבע חוץ מסוים כמו דולר או אירו, או לסחורה מסוימת כמו זהב ונפט.

עוגן הפריים משתנה על פי החלטת בנק ישראל, לעומת עוגנים אחרים שתלויים בהתנהלות הכלכלה העולמית. בהלוואות משכנתא מסלולי הריבית כוללים את העוגנים הנ"ל, וכן אפשרות להצמיד למדד המחירים לצרכן (מ"צ/ק"צ), או מסלול בריבית קבועה שאינו משתנה או צמוד למדד מסויים (קל"צ).⁴

השקעה בשוק ההון

רבים חוששים מהשקעה בשוק ההון, מפחיד אותם מניות, אג"ח, מדדים וקרנות מחקות. למעשה צריך להתגבר על הפחד, אין לנו את הפריבילגיה להתעלם מכך. מי שמשאיר את הכסף שלו בעו"ש או בפיקדון אפסי של הבנק, פשוט מאבד אחוזים מהכסף שלו.

עקב האינפלציה הקיימת ישנה ירידה מתמשכת בערכו של המטבע המקומי. משמע, שבמשך הזמן אפשר לקנות באותו המטבע פחות מוצרים, מה שמוביל לירידה בכח הקנייה של המטבע. כלומר,

---

⁴ ההיגיון שעומד מאחורי **הריבית הקבועה**, הוא יתרון ללווה שהחזר החודשי קבוע וצפוי מראש ללא שינוי בגובה החזר. החיסרון, הוא בעלות הכסף לנותן ההלוואה (הבנק) שמשנתנה לאורך תקופת ההלוואה, וכדי להיות בטוח שהוא לא יפסיד הוא ידרוש ריבית גבוהה יותר, אותה ישלם הלווה. **בריבית משתנה** גובה הריבית משתנה במשך תקופת ההלוואה. בדרך כלל, השינוי בגובה הריבית קשור לשינוי בעלות גיוס ההון על ידי נותן ההלוואה (למשל הבנק) לאורך התקופה. היתרון, הוא שגובה הריבית תואם את עלות הגיוס על ידי המלווה, הריבית זולה יותר כיוון שנותן ההלוואה לא מסתכן בכך שיצטרך לשלם על הכסף יותר ממה שהוא מקבל עליו. החיסרון, הוא שהחזר החודשי של ההלוואה לא צפוי מראש, וקיים חשש שהחזר יעלה בהתאם לשינוי בריבית העוגן, והלווה עלול להגיע למצב של חדלות פירעון, אם בעקבות השינוי, החזר החודשי של ההלוואה יהיה גבוה מיכולת החזר של הלווה. **בריבית צמודה**, היא נקבעת מראש ולא משתנה במשך תקופת ההלוואה, אך כדי לפצות על שחיקת ערך הכסף, כלומר האינפלציה, מצמידים את גובה הריבית למדד המחירים לצרכן או לשער הדולר. היתרון, הוא שערך ההלוואה לא נשחק עם השנים, אם הלווה מתעסק בנכסים של בסיס ההצמדה, מצטמצם הסיכון לאי עמידה בהחזר ההלוואה, ומצטמצם הסיכון עבור המלווה אם הוא מתעסק בנכסים של בסיס ההצמדה. החיסרון, הוא שהחזר החודשי משתנה בהתאם לשינוי בבסיס ההצמדה, ועלול להגרם למלווה או ללווה הפסד וקושי בהחזר ההלוואה. **כל זה נכון בעיקר להלוואות משכנתא.**

כאשר מדד המחירים לצרכן עולה, (בממוצע שנתי של 2-3%), בעוד הכסף שלכם גורע מערכו את הערך הזה, לעומת זאת אם נשקיע את הכסף ב'קרן כספית' לפחות שוויו ההון שלנו ישמור על ערכו (בהתאם לעליית האינפלציה), ואם נשקיע אותו בשוק ההון נוכל להרוויח ממוצע של 7% בשנה (ממוצע מדד ה-S&P500).

למטיבי לכת - מומלץ לפתוח חשבון מסחר ב'מיטב טרייד' או 'אקסלנס טרייד', מסחר דרך הבנק נושא עמלות גבוהות, לעומת פלטפורמות אלה, שאין עמלה חודשית, ויש עמלת קנייה/ מכירה אפסית של 0.08% בלבד. (זה לא מדע טילים, להבין את תוספות 'מיחם שפינה' יותר קשה, ועוד לא דיברתי על תוספות 'לפיכך' 😊) מומלץ לבחור כמה מדדים ישראליים או אמריקאיים ולהשקיע בהם. בעת ירידות ניתן למכור, ולקנות מחדש, כדי לנצל את ההפסד למגן מס ולהגדיל את הרווחים.

מדד המחירים לצרכן - מטרתו למדוד את השתנות המחירים של סל מוצרים ושירותים נצרכים. מידי חודש הלמ"ס מפרסם את השינוי החודשי שהיה במדד. לפי מדד זה מחושבת האינפלציה.

S&P500 - מדד שעוקב אחרי רווחיות 500 התאגידים הגדולים באמריקה. בטווח הארוך כמעט בכל שנה בה התחילו להשקיע במדד, בטווח הארוך המדד עלה ב- 7% רווח שנתי. בחמש השנים האחרונות המדד עשה - 81%.

חשבון מסחר - פלטפורמת השקעות, בה כל אדם יכול להשקיע בשוק ההון ללא צורך בחברה מתוכת שתשקיע עבורו.

מדדים ישראליים - הוא מדד שמכיל בתוכו חברות ישראליות לפי סקטור מסוים. לדוג' מדד 'ת"א נדל"ן' כולל בתוכו את כל חברות הנדל"ן שנסחרות בבורסה. או מדד 'ת"א ביטוח' כולל בתוכו את כל חברות הביטוח הפועלות בישראל כיום.

מדדים אמריקאיים - כמו בישראל, כך גם בעולם ישנם מדדים שמכילים בתוכם חברות ציבוריות לפי סקטורים. לדוג' מדד נאסד"ק כולל בתוכו את 100 החברות הטכנולוגיות הגדולות בארה"ב. או 'מדד דאו ג'ונס' שכולל בתוכו את 30 החברות הגדולות שנסחרות בארה"ב.

לעצלנים - מומלץ לפתוח קופת גמל להשקעה או פוליסת חיסכון, ניתן לבחור מסלול מנייתי או כללי, דמי הניהול הם בממוצע 0.8.

לא מדובר על חזיון העתיד, אכן נבואה ניתנה לשוטים, אבל חכם עדיף מנביא. אנו לא באים לחזות את התנהלות השוק, אלא להיסמך על חכמה פשוטה שבטווח הארוך הבורסה תמיד עולה ומתקנת את עצמה.

מבחינה הלכתית יש פוסקים (הרב וייס, הרב טל ועוד) שנוקטים כי חברה בע"מ פטורה מריבית, והכל מותר. יש פוסקים (הרב פיינשטיין) שנוקטים שאם אתה משקיע קצת ואין לך יכולת השפעה על החברה, אין בעיה להשקיע בה.

בנוסף ישנם חברות ומסלולים עם כשרות הלכתית כמובא - [כאן](#). וכן יש קרנות מחקות שעושות זאת באמצעות קניית 'אופציות' ומחסר סינטי (קרנות איריות) גם בהן מותר להשקיע.⁵

חוברת להורדה על חיסכון לילדים של 'תשואות - משיאים בכבוד' - [כאן](#). לשם דוגמא, לאו דווקא להמלצה.

טיפים לצריכה נכונה

- **השוו מחירים**, לפני שאתם יוצאים לקניות עשו סקר שוק, בבדיקה קלה באינטרנט ניתן להשוות מחירים לכל מוצר.
- **המעונו קנייה במסעדה**, זה מאוד נחמד לצאת למסעדה, בית קפה או פיצרייה, אבל 'יצאה' שבועית כזו, יכולה להצטבר לאפי שקלים בשנה.

⁵ אלא אם הן מחזיקות יתרות מזומן באג"ח או השקעות אחרות שאינן ב'היתר עיסקא'.

- **קנייה יד שניה**, זה נחמד לקנות חדש, אבל מחיר עגלת תינוק, שולחן סלון, ומקרר, משמש במצב טוב הוא שליש מחדש.⁶
- **השוו ביטוחים ושירותים והתמקחו**, זה אולי לא נעים להתמקח עם הבנקאי, או טלפנית המכירות אבל בסוף זה הכסף שלכם שאתם יכולים לחסוך.
- **הימנעו ממפזרי חום ורדיאטורים**, צריכת החשמל שלהם מטורפת (פי 3) לעומת מזגן.
- **עדיף לקנות במזומן במקום באשראי**, כשמסתובבים עם שטרות בארנק, פחות קל להם לצאת למסע בזבזים. לעומת זאת, כשמגהצים את כרטיס הפלסטיק ללא אבחנה, המעצור הפסיכולוגי לא קיים.
- **רכישת תווי קניה בזול**, יש כמה אופציות תלוי בסוג המבוקש. לדוג' אצל קייזרמן (חרדי מבית חלקיה) ניתן לקנות שוברי קניה למחסנ"ש ב-9% הנחה ולאפשר עד ב-4% הנחה.
- **קנו בסוף עונה**, כדאי לקנות במבצעי סוף עונה בגדים וכו' לעונה הבאה, המחירים יותר זולים, דומה לחנויות אאוטלט.

שלוש נקודות לסיום:

1. בהקשר לטיפים לחיסכון, כמובן שהם אינם שייכים לשבת, מקור הברכה, אותה יש לענג, כדברי השו"ע (או"ח רנ"ס' ב): "ירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכלתו". והובא בחז"ל (בבלי ביצה טו"ע"ב): "אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: בני, לוו עלי וקדשו קדושת היום, והאמינו בי ואני פורע".
2. חשוב לציין שיש להיזהר מכל מיני השקעות מפוקפקות שנשמעות טובות מכדי להיות אמיתיות, השקעות פירמידה למיניהם, 'תשואה מובטחת ללא סיכון', וקרקע חקלאית רגע לפני הפשרה. אם ההשקעה כזאת טובה, היזם לא יבוא אליכם, אלא יעדיף לשלם לבנק ריבית גבוהה ולהנות הוא מהרווחים 'יוצאי הדופן' שהוא מבטיח.
3. כמו שכתבתי בפתיחה: אני לא יועץ כלכלי, יועץ משכנתא או יועץ השקעות, אבל לעזור אני יכול לנסות בשמחה. אם משו לא מובן, נראה מוזר, או נראה לכם קשה ליישום, מוזמנים בשמחה לפנות אליי, ואנסה לעזור.

⁶ וזה עוד לפני פרוייקט אגורה, יד 2 בחינם, והגמ"ח של דניאל עשוש.

